

מדינת ישראל
משרד החינוך
מחוז מרכז

תחום של"ח וידיעת הארץ - מחוז מרכז
תוכנית הליבה להכרת הארץ ואהבת המולדת
מודל להכרת הארץ – מחוזי (צפון המחוז)

הגדרת השטח : מנחל תנינים עד נחל הירקון (כביש 5)
מיועד ליישובים: נתניה, תל מונד, לב השרון, רעננה, כפר סבא, הוד השרון ויישובי הסביבה הקרובה

וועדת הטיולים המחוזית עפ"י הנחיות מינהלת הטיולים גיבשה סדרת מסלולים מובנת עפ"י העיקרון מהקרוב לרחוק, וכן על בסיס ראייה מרחבית של תאי שטח המכילים:

התייחסות לתחומי הדעת השונים:

ויחידות נוף שונות.

על בסיס טבלה זאת יש להכין את תוכנית הטיולים של ביה"ס.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מחוז מרכז

נושאי הלימוד	תא נוף / מסלול הסיור	אזור	כתה
השתנות הטבע בעונות השנה הסביבה בה אנו חיים	שלולית דורה ושמורת האירוסים בנתניה. הערה: מסלול עונתי	מישור החוף	א
חי, צומח תהליכים בטבע הסביבה בה אנו חיים	נחל אלכסנדר: הליכה לאורך הנחל - ממעברות עד גשר הצבים.		
השתנות הטבע בעונות השנה, זיהום נחלים, קיימות, חי, צומח תהליכים בטבע	נחל פולג: מפארק יקום עד שפך נחל פולג.		
הסביבה בה אנו חיים השתנות הטבע בעונות השנה חי, צומח תהליכים בטבע	גן לאומי חוף השרון: מסלול מעגלי בתוך שמורת הטבע.		
הסביבה בה אנו חיים חי, צומח תהליכים בטבע	נחל הירקון: מתל אפק (מבצר אנטיפטרוס), דרך בריכת הנופרים הפילבוקס, עד גן לאומי מקורות הירקון.		
הסביבה בה אנו חיים חי, צומח תהליכים בטבע	נחל הירקון: מגן לאומי מקורות הירקון, דרך כפר הבפטיסטים לתחנת הקמח אבו ראבח		

שימו לב: הערה חשובה:

מודל זה הוא מודל מחוזי (לא יישובי)

על פי עקרונות תכנית הליכה להכרת הארץ, הבניית הסיורים בכל רשות תהיה בהתאם לעיקרון: "מהקרוב לרחוק".

לפיכך: כל רשות תבחר את המסלולים המתאימים לה מבחינת המרחק

כך לדוגמא: מסלול אפשרי לכתות א בנתניה: שלולית דורה

אבל – לכפר סבא מסלול אפשרי לכתות א – נחל הירקון (שלולית דורה לא תתאים כאן)

מדינת ישראל
משרד החינוך
מחוז מרכז

כתה	אזור	תא נוף / מסלול הסיור	נושאי הלימוד
ב	הכרמל וסביבותיו	סיור בגני הנדיב – רמת הנדיב מגני הנדיב לעין צור (נקבת מים).	בתי גידול טבעיים ומלאכותיים השפעת האדם על תהליכים בטבע
	מישור החוף	סיור בגן לאומי נחל תנינים : הליכה לאורך מתקני המים (והסכר) עד שפך הנחל לים.	בתי גידול טבעיים ומלאכותיים השפעת האדם על תהליכים בטבע
	מישור החוף	סיור בשמורת הטבע פארק השרון : מברכת יער, אל יער הפארק וסיום בדיונות החול. (עמק חפר).	בתי גידול טבעיים ומלאכותיים שמירת טבע : סלילת כביש בשמורה. הערה: מסלול עונתי
	מישור החוף	נחל אלכסנדר : הליכה מגשר הצבים דרך חרבת סמרה עד שפך הנחל.	בתי גידול טבעיים ומלאכותיים שיקום נחלים, קיימות.
	מישור החוף	שלולית דורה ושמורת האירוסים בנתניה.	בתי גידול טבעיים ומלאכותיים הערה: מסלול עונתי
	מישור החוף	נחל פולג : מפארק יקום לאורך נחל פולג, כולל דיונות החול בוינגייט. (ניתן להגיע עד שפך הנחל לים).	בתי גידול טבעיים ומלאכותיים, זיהום נחלים, קיימות, השפעת האדם על תהליכים בטבע
	מישור החוף	גן לאומי חוף השרון : מסלול מעגלי בתוך שמורת הטבע. ניתן לשלב גם סיור בשמורת חרוצים.	בתי גידול טבעיים ומלאכותיים השפעת האדם על תהליכים בטבע
	מישור החוף	נחל הירקון : מתל אפק (מבצר אנטיפטרוס), דרך בריכת הנופרים הפילבוקס, עד גן לאומי מקורות הירקון.	בתי גידול טבעיים ומלאכותיים השפעת האדם על תהליכים בטבע
	מישור החוף	נחל הירקון : מגן לאומי מקורות הירקון, דרך בית הבטון לטחנת הקמח אבו ראבח.	בתי גידול טבעיים ומלאכותיים

מדינת ישראל
משרד החינוך
מחוז מרכז

כתה	אזור	תא נוף / מסלול הסיוור	נושאי הלימוד
ג	השכונה שלי (חובה)	בכל רשות: סיוור חקר 'בשכונה שלי': שמות הרחובות, כיכרות, מבנים מיוחדים, בעלי מקצוע וכד'	מולדת, חברה, אזרחות
	הכרמל וסביבותיו	שוני: סיוור בפארק ז'בוטינסקי, וסיוור במי קדם (פארק אלונה), ניתן לסיים באתר מקורות (מפעלי מנשה) – אגירת מי שיטפונות.	האדם ופיתוחו היסטוריה: האימפריה הרומית ומפעלי המים. מולדת: מחתרות. משבר המים.
	הכרמל וסביבותיו	נחל ברקן וער האלונים (אלוני יצחק)	מבנה הצמח ושימושו תני"ך (יציאת מצרים)
	הכרמל וסביבותיו	גני הנדיב: מסלול נוף וטבע מגני הנדיב למערות כבארה.	האדם ופיתוחו האדם הקדמון. מבנה הצמח ושימושו.
	הכרמל וסביבותיו	גני הנדיב: מסלול נוף וטבע מגני הנדיב לחורבת עקב.	האדם ופיתוחו. שימור מול פיתוח
	מישור החוף	סיוור בגן לאומי נחל תנינים. הליכה לאורך מתקני המים (והסכר) עד שפך הנחל לים. ניתן לשלב סיוור בריכות הדגים במעגן מיכאל/ מעיין צבי.	האדם ופיתוחו מחזוריות (נדידת ציפורים)
	מישור החוף	נחל אלכסנדר: הליכה ממעברות עד גשר הצבים, המשך לחרבת סמרה - עד שפך הנחל.	מחזוריות (הצב הרך) האדם ופיתוחו (שיקום נחלים)
	מישור החוף	שלולית דורה ושמורת האירוסים בנתניה.	מחזוריות (שלולית חורף) מבנה הצמח ושימושו
	מישור החוף	נחל פולג: מפארק יקום לאורך נחל פולג, כולל דיונות החול בוינגייט. (ניתן להגיע עד שפך הנחל לים).	מבנה הצמח ושימושו (מחזוריות). זיהום נחלים, קיימות.
	מישור החוף	גן לאומי חוף השרון: מסלול מעגלי בתוך שמורת הטבע. ניתן לשלב גם סיוור בשמורת חרוצים.	מבנה הצמח ושימושו (מחזוריות).
	מישור החוף	נחל הירקון: מתל אפק (אנטיפטרס) דרך בריכת הנופרים, הפילבוקס, עד מקורות הירקון. רצוי לשלב ביקור במרכז המבקרים של חברת "מקורות".	מחזוריות (המים בטבע) האדם ופיתוחו, משבר המים, קיימות.

מדינת ישראל
משרד החינוך
מחוז מרכז

כתה	אזור	תא נוף / מסלול הסיוור	נושאי הלימוד
ד	היישוב שלי (חובה)	בכל רשות : סיוור חקר בנושא 'היישוב שלי': מוסדות ציבור: מועצה, דואר, שוק וכד'. יישוב ישן מול חדש, שם היישוב, היסטוריה.	מולדת, חברה אזרחות
	הכרמל וסביבותיו	שמורת טבע חוף הבונים (מסלול מעגלי בשמורה)	ים ומקורות מים שמירת טבע: חוף רחצה בשמורת הבונים.
	הכרמל וסביבותיו	זיכרון יעקוב: סיוור התיישבות במושבה, רצוי לשלב ביקור במוזיאון העלייה הראשונה, ואתרים נוספים הקשורים בברון רוטשילד.	התיישבות שימור מול פיתוח
	הכרמל וסביבותיו	רמת הנדיב: סיוור בגני הנדיב, ובהמשך: מסלול נוף וטבע מגני הנדיב למערות כבארה. ניתן לשלב גם ביקור בשמורת נחל תנינים או בבריכות הדגים (מעגן מיכאל/ מעין צבי) לסיור צפרות.	התיישבות, טבע ונוף, אדם קדמון
	הכרמל וסביבותיו	רמת הנדיב: סיוור בגני הנדיב, ובהמשך: מסלול נוף וטבע מגני הנדיב לחורבת עקב – אתר ארכיאולוגי, ומשם לעין צור (מערכת שלחין).	התיישבות, שימור מול פיתוח
	הכרמל וסביבותיו	שוני: סיוור בפארק ז'בוטינסקי, וסיוור במי קדם (פארק אלונה).	שימור מול פיתוח, מקורות מים, מולדת: מחתרות.
	מישור החוף	חדרה: סיוור התיישבות במושבה, ביקור בחאן ובאתר חפציבה, והליכה לאורך נחל חדרה.	שימור מול פיתוח התיישבות, שיקום נחלים.
	מישור החוף	מחוף בית ינאי לשפך נחל אלכסנדר, עד תל מכמורת (נמל עתיק) (הליכה לאורך חוף הים).	ים ומקורות מים
	מישור החוף	אחוזה בית (תל – אביב הקטנה): ממגדל שלום לרחוב הרצל, שד' רוטשילד, וביקור במוזיאון ת"א (בית מאיר דיזינגוף) - אולם הכרזת המדינה. (100 שנים להיווסדה של העיר העברית הראשונה).	התיישבות, מולדת, שימור מול פיתוח
	מישור החוף	מנווה צדק לאחוזה בית: סיוור ברחובות השכונה הראשונה מחוץ לחומות יפו, עד מגדל שלום (ראשיתה של אחוזה בית). ניתן לשלב ביקור במוזיאון נחום גוטמן.	התיישבות, מולדת, שימור מול פיתוח
	מישור החוף	מאחוזת בית למטרופולין: סיוור מראשיתה של ת"א במגדל שלום, דרך שד' רוטשילד ונחלת בנימין, לרחוב ביאליק, וסיום בבית העלמין ברח' טרומפלדור. ניתן לשלב ביקור בבית ביאליק.	התיישבות, מולדת, שימור מול פיתוח
	מישור החוף	יפו העתיקה: הליכה לאורך הטיילת מחוף ירושלים דרך בית האצ"ל וסיוור ביפו העתיקה ונמל יפו.	התיישבות, ים ומקורות מים מורשת קרב, מחתרות, שימור מול פיתוח
	ההר המרכזי	שמורת הסטף: שיחזור חקלאות הררית קדומה, שבעת המינים, מעיינות. ניתן לשלב ביקור במערת הנטיפים (מערת אבשלום).	שימור מול פיתוח, תנ"ך: כיבוש הארץ, התנחלות

מדינת ישראל
משרד החינוך
מחוז מרכז

מקורות מים			
שימור מול פיתוח, תנ"ך מקורות מים	יד קנדי, חר' סעדים, שביל המעיינות, עין חינדק – פריחה עונתית ואתרים ארכיאולוגיים.	ההר המרכזי	

מדינת ישראל
משרד החינוך
מחוז מרכז

כתה	אזור	תא נוף / מסלול הסיור	נושאי הלימוד
ה	ירושלים	עיר דוד, הרובע היהודי והכותל, גן הורדים: המנורה, שלוש רשויות השלטון: תצפית לכנסת, משרדי הממשלה, ביהמ"ש העליון ובנק ישראל	ירושלים – עבר והווה כבירה תנ"ך: דוד המלך (ספר שמואל)
	הכרמל וסביבותיו	שמורת טבע חוף דור: הליכה לאורך חוף הים עד שמורת חוף הבונים.	תרבויות ים תיכוניות. תהליכי פיתוח בידי האדם והטבע. שמירת טבע: בניית חוף רחצה בשמורת הבונים.
	הכרמל וסביבותיו	"מירוץ לחול" – סיור בכרמל ברכס אצבע: חורש ים תיכוני, מערת אצבע (האדם הקדמון), וסיום בשמורת חוף הבונים - טבלת הגידוד ניתן לשלב בסיור ביקור בשמורת נחל המערות (האדם הקדמון).	תרבויות ים תיכוניות. תהליכי פיתוח בידי האדם והטבע. שמירת טבע: בניית חוף רחצה בשמורת הבונים.
	ההר המרכזי	הגלבוץ: הר ברקן, נחל יצפור, עין מודע, נחל הקיבוצים, ניר דוד (תל עמל) – חומה ומגדל. ניתן לשלב ביקור במוזיאון האזורי בית שטורמן בקיבוץ עין חרוד.	תנ"ך: שאול המלך התיישבות טבע ונוף
	ההר המרכזי	תצפית ממצפה משואה, הליכה לחורבת מדרס - מערות פעמון, קולומבריוס, מערת קבורה והפרמידה, ולסיום זחילה במערכת מחילות מיסתור מתקופת בר כוכבא.	תהליכי פיתוח בידי האדם והטבע תנ"ך
	ההר המרכזי	פארק בריטניה, מערות לוזית, תל עזקה, זחילה במערכת מחילות מיסתור מתקופת בר כוכבא. פריחה, תצפית.	תהליכי פיתוח בידי האדם והטבע תנ"ך: דוד וגלית
	ההר המרכזי	גן לאומי בית גוברין, תל מארשה	תהליכי פיתוח בידי האדם והטבע תנ"ך
	מישור החוף	שמורת נחל שורק: מחורשת הצניחה לשפך השורק, המשך הליכה לאורך החוף עד קיבוץ פלמחים + ביקור במוזיאון פלמחים.	תהליכי פיתוח בידי האדם והטבע
	מישור החוף	אשדוד: הדיונה הגדולה, גשר עד הלום, נחל לכיש, תל יונה – תצפית לנמל אשדוד, מוזיאון הפלישתים.	תהליכי פיתוח בידי האדם והטבע איכות הסביבה
	מישור החוף	ניצנים – פארק החולות, וניצנים הישנה.	תהליכי פיתוח בידי האדם והטבע התיישבות, מורשת קרב תנ"ך
	מישור החוף	יער המלאכים – סיור פריחה עונתית בין מתקנים חקלאיים קדומים, קבוץ נגבה - אתר חומה ומגדל וקרבות מלח' העצמאות, מצודת יואב – אתר הנצחה לחטיבת גבעתי.	תהליכי פיתוח בידי האדם והטבע מלחמת העצמאות

מדינת ישראל
משרד החינוך
מחוז מרכז

מדינת ישראל
משרד החינוך
מחוז מרכז

כתה	אזור	תא נוף / מסלול הסיור	נושאי הלימוד
ו	הכרמל וסביבותיו	נחל אלון, נחל חיק, נחל רקית, הר שוקף, נחל אורון, נחל כלה, נחל ספונים, החי בר, דרוזים בכרמל, באהים.	מבחר מסלולים בכרמל – לבחירה מישור החוף וצפון הארץ מגוון אוכלוסיות תנ"ך: בעקבות הנביאים אליהו ואלישע. מגוון אוכלוסיות, צפון הארץ, תעשייה
	הכרמל וסביבותיו	חיפה: אתרים שונים בעיר חיפה, המפרץ והנמל.	טבע, העפלה.
	הכרמל וסביבותיו	נחל יגור/ נחל מעפילים, קבוץ יגור. ניתן לשלב ביקור במחנה המעפילים בעתלית.	
	הכרמל וסביבותיו	נחל שופט: ממושב עין העמק דרך עמק השלום בין טחנות קמח ומעיינות, עד קיבוץ הזורע. ניתן להמשיך לקרן הכרמל (מוחרקה) / גן לאומי בית שערים.	צפון הארץ תנ"ך: בעקבות הנביאים אליהו ואלישע. היסטוריה: בית שני
	ההר המרכזי	הגלבוע: הר ברקן, נחל יצפור, עין מודע.	צפון הארץ תנ"ך
	גליל תחתון ועמקים	תל יזרעאל – עין יזרעאל, מעיין חרוד	צפון הארץ תנ"ך
	גליל תחתון ועמקים	נחל הקיבוצים, תל עמל, + מסלול סיור בגלבוע	צפון הארץ תנ"ך
	מישור החוף	קיסריה: סיור בגן הלאומי עתיקות קיסריה, תצפית על הנמל, והליכה בטיילת (בצמוד להיפודרום). רצוי לשלב ביקור באמת המים. וכן ביקור בתחנת הכוח - אורות רבין	מישור החוף היסטוריה: ימי בית שני אנרגיה, איכות הסביבה
	מישור החוף	סיור באתר חפציבה, הליכה לאורך נחל חדרה, וביקור בתחנת הכוח - אורות רבין.	מישור החוף איכות הסביבה (שיקום נחלים) אנרגיה
	מישור החוף	יפו העתיקה: הליכה לאורך הטיילת מחוף ירושלים דרך בית האצ"ל וסיור ביפו העתיקה.	מישור החוף, מורשת קרב, שימור מול פיתוח
	מישור החוף	אשקלון: מגידל, גן לאומי, תחנת הכח	מישור החוף, אנרגיה, איכות הסביבה
	ההר המרכזי	הר הרוח, נחל יתלה, פארק קנדה מסלול פריחה	איכות סביבה, שמירת טבע (סלילת רכבת)
	ההר המרכזי	נחל חלילים, עינות תלם, ליפתא – מסלול פריחה	איכות סביבה שביל ירושלים
	ההר המרכזי	שמורת המסרק: עצים עתיקים ואתר מקודש,	מורשת קרב: מלחמת העצמאות

מדינת ישראל
משרד החינוך
מחוז מרכז

שמות טבע	וסיפורי מורשת ברכס שיירות		
איכות סביבה, תעשייה	שמורת פורה, ביתרונות רוחמה, נחל רוחמה, אתר הראשונים בקבוץ רוחמה. מתאים לתקופת הפריחה.	הנגב	
איכות הסביבה	ביתרונות בארי, נחל הבשור, תל שרוחן. מסלול פריחה (עונתי)	הנגב	
			Cr/sp